Актуальные проблемы современной медицины и фармации 2019 [Электронный ресурс] : сб. материалов LXXIII Междунар. науч.-практ. конф. студентов и молодых ученых, 5-17 апр. Минск, 2019 г.

Я. А. Астражынскі

АДРАДЖЭННЕ РЫМСКА-КАТАЛІЦКАГА КАСЦЁЛА Ў БЕЛАРУСІ Ў КАНЦЫ 1980-Х – 1990-Х ГГ.

Навуковы кіраўнік: ст. выкл. І. І. Лубінскі
Кафедра філасофіі і паліталогіі
Беларускі дзяржаўны медыцынскі універсітэт, г. Мінск

Y. A. Astrazhynski

THE REVIVAL OF THE ROMAN CATHOLIC CHURCH IN BELARUS IN THE LATE 1980TH – 1990TH XX C.

Tutor: senior lecturer I. I. Lubinski
Department of Philosophy and Politology
Belarusian State Medical University, Minsk

Рэзюмэ. Навукова-практычнае даследванне прызначана складанай гісторыі адраджэння структур Рымска-Каталіцкага Касцёла на Беларусі ў канцы 1980-х – 1990-х гг. XX ст. Нягледзячы на забарону каталіцызму з боку савецкіх уладаў, Рымска-Каталіцкі Касцёл адыгрываў станоўчую ролю ў развіцці грамадства Беларусі. Мэта - даследваць адраджэнне і функцыяванне каталіцкага касцёла ва указаны перыяд ў Беларусі, вызначыць гістарычную абумоўленасць адраджэння.

Ключавыя словы: Рымска-Каталіцкі Касцёл, адраджэнне, Беларусь, каталіцызм, функцыянаванне.

Resume. Scientific and practical research is intended to the complex history of the revival of the structures of the Roman Catholic Church in Belarus at the end of the 1980th – 1990th. XX c. Despite the ban of Catholicism by the Soviet authorities, the Roman Catholic Church has played a positive role in the development of society in Belarus. The aim - to explore the revival and the functioning of the Roman Catholic Church during this period in Belarus, to determine the historical conditioning of its revival.

Keywords: the Roman Catholic Church, the revival, Belarus, Catholicism, functioning.

Актуальнасць. Адраджэнне каталіцтва на тэрыторыі Беларусі ў 1980-я – 1990-я гг. яшчэ не да канца вывучана і патрабуе далейшага даследвання, а Каталіцкі Касцёл працягвае адыгрываць і сёння важную ролю ў развіцці грамадства Беларусі.

Мэта: даследваць адраджэнне і функцыяванне Рымска-Каталіцкага Касцёла ў перыяд з 1980-х па 1990-я гады ў Беларусі, вызначыць гістарычную абумоўленасць адраджэння каталіцызму ў Беларусі.

Задачы:

1. Вызначыць гісторыю адраджэння каталіцызму ў Беларусі у 1980-1990гг.
2. Прааналізаваць развіццё і дзейнасць Рымска-Каталіцкага касцёла ў Беларусі ў гэты перыяд.
3. Прааналізаваць уплыў Рымска-Каталіцкага Касцёла на розныя сферы жыццядзейнасці беларусаў.

Матэрыялы і метады. Выкарыстоўваліся наступныя матэрыялы: дакументы Каталіцкага Касцёла, навуковыя даследванні па тэме, інтэрв'ю са сведкамі падзей. Выкарыстоўваліся наступныя метады: аналіз, сінтэз, дэдукцыя, індукцыя, сістэмны аналіз.

Вынікі і іх абмеркаванне. Цяжка знайсці сферы чалавечага жыцця і краіны, дзе

б хрысціянства, існуючае на працягу шматлікіх стагоддзяў, не зрабіла свайго велічнага ўплыву. Гістарычна і геаграфічна склалася так, што жыхары беларускіх зямель знаходзіліся і знаходзяцца пад уплывам двух розных культурна-рэлігійных традыцый, паміж двума сіламі культурнага і рэлігійнага ўздзеяння: паміж Канстанцінопалем (праваслаўе) і Рымам (каталіцызм). Па колькасці прыхільнікаў і па ступені ўплыву на жыццё і адносіны ў грамадстве Каталіцкі Касцёл займае адно з вядучых мест на Беларусі.

З пачаткам «перабудовы» ў СССР адбыліся значныя змены ў грамадскім і палітычным жыцці краіны. Апошнія гады існавання ўлады саветаў і існавання БССР з'яўляліся перыядам карэнных пераўтварэнняў рэлігійнага жыцця: вернікі ўсё часцей падавалі хадайніцтвы аб адкрыцці касцёлаў, узрасла колькасць заяваў з просьбамі аб рэгістрацыі рэлігійных аб'яднанняў, афіцыйныя ліца, ведаючы аб неафіцыйнай дзейнасці каталіцкіх супольнасцяў, не перашкаджалі ёй. Якасным чынам паўплывалі на адраджэнне 80-90-х гадоў XX стагоддзя і далейшы лёс Каталіцкага Касцёла на Беларусі некалькі вельмі важный падзей: святкаванне юбілею 1000-годдзя хрышчэння Кіеўскай Русі ў 1988 года і сустрэча 1 снежня 1989 г. Генеральнага сакратара ЦК КПСС М.С.Гарбачова з Папам Рымскім Янам Паўлам II (малюнак 1).

Мал.1 – Сустрэча Генеральнага сакратара ЦК КПСС М.С.Гарбачова з Папам Рымскім Янам Паўлам II 1 снежня 1989 года

Адным з галоўных станоўчых зрухаў быў пачатак працэсу перадачы вернікам раней адабраных у іх культавых будынкаў. Распачаўшыся ў 1988 годзе, працэс вяртання святынь стаў незваротным. Адначасова аднаўлялі сваю дзейнасць рыма-каталіцкія парафіі, якія працавалі ў нелегальных умовах без афіцыйнага дазволу і былі зняты з уліку, а таксама рэгістраваліся парафіі, якія былі зачынены ў пасляваенныя гады [2]. Так, з 1948 г. вялі барацьбу за права на свабоду веравызнання каталікі г.п. Шарашова, бо па распараджэнню ўладаў касцёл быў зачынены для вернікаў і выкарыстоўваўся як

складское памяшканне Пружанскага райспажыўсаюза. Вернікі павінны былі ехаць 63 кіламетры ў г.п. Ружаны каб наведаць бліжэйшую святыню. Шарашоўскім вернікам ўдалося дабіцца вяртання касцёла. У жніўні 1988 г. была зарэгістравана парафія ў г.п. Відзы, у храме якой размяшчалася спартыўная зала Браслаўскага вучылішча сельскай гаспадаркі і аднавіла дзейнасць парафія ў в. Германовічы Шаркоўшчынскага раёна. 16 лістапада 1988 г. была зарэгістрыравана абшчына Парафіянава Пастаўскага района, 28 лістапада – Старыя Васілішкі Шчучынскага раёна і інш.

Пазіцыя Рымска-Каталіцкага Касцёла Беларусі працягвала ўтрымліваюца, адбываецца далейшае наладжванне адносін паміж Апостальскай Сталіцаю - Ватыканам і незалежнай Рэспублікай Беларусью. З 1989 года па 1993 год на Беларусі працаваў першы нунцы – пасол арцыбіскуп Франчэска Каласуона. Апостальскі нунцы – дыпламатычны прадстаўнік Папы Рымскага ў дзяржавах, з якімі Ватыкан мае дыпламатычныя адносіны, прызначаецца галоўным чынам у дзяржавы, дзе пашырана каталіцтва [6]. Такім чынам было наладжана супрацоўніцтва на розных узроўнях у галіне духоўных, культурных, адукацыйных і іншых сувязяў паміж Ватыканам і Беларусью.

У сувязі з святкаваннем юбілею 1000-годдзя хрышчэння Кіеўскай Русі ў 1988 г. СССР было афіцыйна аб'яўлена аб поўнай свабодзе веравызнання і адкрыцця зачыненых культавых будынкаў [1]. Пачатак працэсу перадачы вернікам раней адабраных у іх культавых будынкаў стаў адным з галоўных станоўчых зрухаў. Яскравымі прыкладамі адраджэння і актыўнага ўдзела вернікаў ў жыцці грамадства і дзяржавы з'явіліся вельмі важныя для духоўнага аднаўлення Беларусі падзеі вяртання касцёла Св.Сымона і Св.Алены, Архікатэрдальнага Касцёла Беларусі імя Найсвяцейшай Панны Марыі ў Мінску. У канцы 1980-х і пачатку 1990-х гадоў ўзнікла велізарная і аб'ектыўная патрэба ў духоўнай адукацыі і духоўным адраджэнні, бо моладзь Беларусі апынулася не ў стане успрымаць каталіцкую духоўную і культурную традыцыю. З падзеннем жалезнай заслоны і набытай магчымасцю выязджать па - за межы краіны, усе больш маладых людзей жадалі набываць сучасную еўрапейскую адукацыю і каталіцкую адукацыю ў тым ліку. Атрымаўшы свабоду веравызнання, Каталіцкі Касцёл на Беларусі сутыкнуўся з вялікім недахопам святароў, катэхетаў і выкладчыкаў. З гэтай мэты пачалі адраджацца розныя навучальныя установы і шэраг рэлігійных выданняў.

Культура Беларусі на працягу ўсёй гісторыі існавання дзяржавы адчувала на сабе моцны ўплыў рымска-каталіцкай рэлігіі, якая садзейнічала росквіту і адухаўленню культуры. Музыка, літаратура, жывапіс, выяўленчае мастацтва і іншыя галіны культурнага жыцця дзяржавы з'яўляліся сферай інтарэсаў Рымска-Каталіцкага Касцёла. Калі 30 гадоў таму Рымска – Каталіцкі Касцёл на Беларусі пачаў сваё адраджэнне, гэта адбывалася не толькі ў напрамку абвяшчання Божага Слова, салебрацыі сакрамэнту, служэння бліжняму, але і у культурнай галіне [5].

У 1989 годзе ў Белдзяржфілармоніі быў створаны тэатр аднаго акцёра «Зніч», які пачынае сваю дзейнасць пры касцёле Св.Сымона і Св.Алены ў Мінску з 1993 года. Тэатр працуе ў жанры монаспектакля, папулярызуючы творы беларускай і сусветнай класікі. Ужо ў той час у рэпертуары тэатра знаходзяцца не толькі гістарычныя, драматычныя і паэтычныя спектаклі, але і духоўныя, спектаклі для дзяцей і батлейкі. Намаганнямі ксяндза – магістра, пробашча касцёла Св.Сымона і Св.Алены Ўладзісла-

ва Завальнюка (малюнак 2) ў 1992 годзе была зарэгістравана радыёперадача «Голас Душі». 11 верасня 1993 г.упершыню на ўсю Беларусь на Дзяржаўным радыё выйшла ў эфір першая хрысціянская радыёперадача. Трансляцыя ажыццяўлялася адну гадзіну кожную суботу, нядзелю і ў вялікія святы. У канцы двухтысячнага года радыёвяшчанне было перанесена ў Архікатэдральны касцёл імя Найсвяцейшай Марыі Панны.

Мал. 2 – Ксёндз-магістр Уладзіслаў Завальнюк – значная асоба ў адраджэнні Рымска-Каталіцкага Касцёла ў Беларусі ў канцы 1980-х – 1990-х гг. XX ст.

На працягу стагоддзяў на тэрыторыі Беларусі Рымска - Каталіцкі Касцёл вёў сваю дабрачынную дзейнасць галоўным чынам праз парафіі і манаскія ордэны, якія займаліся непасрэдна аказаннем дапамогі жабракам, хворым, інвалідам і сіротам. Больш за 200 манаскіх ордэнаў у большай ці меншай ступені аказвалі дапамогу ўсім тым, хто жыве ў нястачы, ўтрымлівалі бальніцы, дзіцячыя прытулкі, дамы для бедных і састарэлых. У савецкі перыяд да самой перабудовы ў Савецкім Саюзе дабрачынная дзейнасць Рыма - Каталіцкага Касцёла была забаронена і не практыкавалась. Арганізаваная дабрачынная дзейнасць Рыма - Каталіцкага Касцёла адрадзілася ў Беларусі ў канцы 1980-х і пачатку 1990-х, калі пачаўся афіцыйны працэс аднаўлення Каталіцкага Касцёла і яго структур.

Нягледзячы на ўсе цяжкасці і выпрабаваніі, Рымска-Каталіцкі Касцёл працягвае адыгрываць станоўчую ролю ў развіціі навукі, культуры і іншых сфер жыццядзейнасці грамадства Беларусі.

У канцы 1980-х і на працягу 1990-х гг. пасля шматгадовай антырэлігійнай палітыкі адбываецца ажыўленне дзейнасці Рымска-Каталіцкага Касцёла і складваецца сучасная структура каталіцтва ў Беларусі. у 1989 годзе паміж урадамі СССР і Польскай Народнай Рэспублікі быў заключаны дагавор, у адпаведнасці з якім у Беларусь запрашаліся 50 ксяндзоў - палякаў для працы на духоўнай ніве. У перыяд 1993 – 1995 гг. яшчэ 40 святароў прыбылі на Беларусь з Польшчы па прыватным запрашэнням ад беларускіх вернікаў. З 1987 па 1989 гг. быў зарэгістраваны 51 касцёл, стаяла пытанне

РЕПОЗИТОРИЙ БГМУ

аб адкрыцці яшчэ 21 святыні. Разам з тым на 162 існуючых парафіі прыпадала толькі 62 святары. Адзін ксёндз абслугоўваў тры і больш парафій. Часам за дзень яму даводзілася праязджаць па 200 і больш кіламетраў, каб задаволіць рэлігійныя патрэбы ўсіх вернікаў. У 1991-1999 гг. было створана 4 дыяцэзіі, якія падзяляліся на 31 дэканат. На 1 снежня 2000 года на Беларусі налічвалася 405 каталіцкіх парафій, 266 святароў, 7 кляштараў, 5 добраахвотных каталіцкіх суполак. У навучальным 1997/1998 годзе ў Гродненскім катэхічным інстытуце працаваў 21 выкладчык і налічвалася 85 студэнтаў, асноўная частка якіх была з Гродзенскай дыяцэзіі. У тым жа навучальным годзе ў катэхічным каледжы ў Баранавічах працавала 13 выкладчыкаў і налічвалася 76 навучэнцаў, якія праходзілі навучэнне на працягу трох гадоў. 17 чэрвеня 1995 года ўпершыню ў гісторыі Вышэйшай духоўнай семінарыі ў Гродна адбылося пасвячэнне ў сан святара. У 1994 пачалі выдавацца каталіцкія часопісы «Дыялог» і «Ave Maria». Касцельныя хоры, тэатральныя пастаноўкі, канцэрты, мастацкія выставы, школа арганістаў, вячары арганнай музыкі, каталіцкае кіно, фестывалі, касцёльная бібліятэка імя Адама Міцкевіча, якая налічвае каля 60 000 кніг і 4 000 сталых падпісчыкаў, каталіцкае радые і тэлепраграма, якія трансліруюцца на ўсю краіну, і шмат чаго іншага ўзнікла дзякуючы энэргіі, намаганням невялікай групы каталікоў, а асабліва адной асобы – ксяндза-магістра Уладзіслава Завальнюка.

Высновы:

У выніку рэпрэсій савецкіх уладаў Рымска-Каталіцкі Касцёл ў Беларусі меў значныя страты сярод духавенства і маёмасці, былі знішчаны і забраны шматлікія святыні і культавыя будынкі. Працэс духоўнага і грамадскага адраджэнне каталіцызма ў канцы 1980-х - 1990-х гадах у Беларусі не з’яўляўся легкім і патрабаваў шмат часу і высілкаў. Адбылося фарміраванне ўласнай адміністрацыйнай структуры Касцёла ў межах рэспублікі, вяртанне раней страчаных святынь, складванне сеткі каталіцкіх парафій на ўсходзе Беларусі і аднаўленне там каталіцкага жыцця. Станоўчыя перамены сталі лагічным вынікам дэмакратызацыі грамадска-палітычнага жыцця.

Літаратура

1. Завальнюк, У. Узняліся крыжы над святынямі / У.Завальнюк – Выданне Касцёла св. Сымона і св. Алены. Мн., 1999. – 204 с.

2. Каталіцкія храмы на Беларусі: энцыкл. давед. / склад. А.М. Кулагін; маст. І.І. Бокі. – Мінск: БелЭн, 2001. – 216 с.

3. Католицизм на современном этапе развития белорусского общества (религиоведческий анализ) : монография / В.В. Старостенко, О.В. Дьяченко. – Могилев : МГУ имени А. А. Кулешова, 2018. – 168 с.: ил.

4. Святое Евангелле і праблемы перакладу на беларускую мову: Матэрыялы навукова-практычнай канферэнцыі па абмеркаванні перакладу Святога Евангелля на сучасную беларускую літаратурную мову. / Пад рэд. У. Завальнюка, М. Прыгодзіча. – Мінск: Рымска-Каталіцкая парафія Святога Сымона і Святой Алены, 2012. – 402 с.

5. In nomine Domini. Мінскі архікатэдральны касцёл Імя Найсвяцейшай Панны Марыі: 300-годдзю кансэкрацыі святыні прысвячаецца – Мінск : Про Хрысто, 2010. – 256 с.: 350 іл.

6. Wikipedia [Электронный ресурс] / Статья в базе свободной энциклопедии Wikipedia – Інтэрнэт, 13 ліпеня 2012. – Режим доступа: http://be.wikipedia.org/wiki/Каталіцтва_ў_Беларусі. – Дата доступа: 05.01.2019.

Репозиторий БГПУ